

Förvaltningsplan för stora rovdjur
i Örebro län 2014–2019

Länstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen – en samlade kraft

Sverige är indelat i 21 län och varje län har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är regeringens ombud i länet och ska både förverkliga den nationella politiken och samtidigt ta hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelsen är alltså en viktig länk mellan länets kommuner och dess invånare å ena sidan och regeringen, riksdagen och de centrala myndigheterna å den andra sidan.

Förord

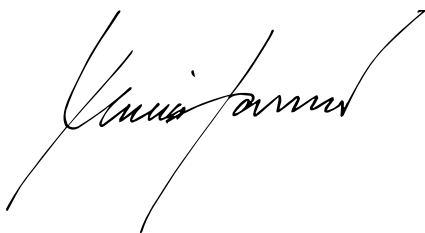
Örebro län är i högsta grad ett rovdjurslän. En stor andel av landets vargar finns i länet och reviren ligger på många ställen tätt intill varandra. Länet har också en stabil lodjursstam och kungsörnar häckar här. Det finns även observationer av björn och järv i länet, även om de är mer sporadiska i sina besök. Den här förvaltningsplanen beskriver förutsättningarna för rovdjursförvaltningen och vilka förvaltningsåtgärder som finns. Planen ska ge förutsättningar för en förvaltning med tydliga mål och riktlinjer.

Det långsiktiga målet är att det ska finnas livskraftiga stammar av de stora rovdjuren i landet. Länsstyrelsen i Örebro län ska verka för att det råder god samexistens mellan människa och rovdjur. Målsättningen är att de stora rovdjuren ska finnas och sprida sig i sina naturliga områden. Men vi som myndighet måste väga in intressen från markägare, djurägare, jägare och andra naturvårdsintressen i förvaltningen av de stora rovdjuren.

Viltförvaltningsdelegationen samlar olika intressegrupper och rovdjursförvaltningen vilar i stor utsträckning på det goda samarbete som Länsstyrelsen har med delegationen. Viltförvaltningsdelegationens arbetsgrupp för rovdjur har bidragit med värdefull hjälp i framtagandet av den här förvaltningsplanen.

Länsstyrelsens strategi i rovdjursförvaltningen är att samverka med olika intresseorganisationer i länet och vara öppen för de olika synpunkter och upplevelser som boende i länet har av rovdjuren.

Förvaltningsplanen reviderades 2016-09-22 och 2016-12-06 med anledning av Naturvårdsverkets vägledning till länsstyrelserna gällande beredning av beslut om licensjakt efter varg, samt Naturvårdsverkets beslut om delegering av rätten att fatta beslut om licensjakt efter lo NV-05231-16.

Maria Larsson

Landshövding
Länsstyrelsen i Örebro län

Innehåll

Förord	2
Definitioner av begrepp	6
Inledning	8
Syfte och mål	8
Målgrupp	8
Förvaltningsplanens upplägg	8
Bakgrund och förutsättningar	10
Internationella direktiv	10
Nationella mål	10
Ekosystembaserad och adaptiv förvaltning	11
Nulägesanalys av rovdjursförvaltningen i Örebro län	11
Övergripande riktlinjer och mål	13
Faktorer som påverkar målen	13
Varg	13
Lodjur	16
Björn	18
Järv	19
Kungsörn	20
Rovdjursangrepp på tamboskap	21
Förebyggande av rovdjursangrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden	22
Rovdjursangrepp på hundar	23
Skador på gröda och annan fast egendom	23
Rovdjursangrepp på människor	24
Ersättning för uppkomna skador	25
Illegal jakt	25
Påverkan på annat jaktbart vilt	26
Förtroende för rovdjursförvaltningen	27
Påverkan på människors livskvalitet	28
Rovdjursturism	29
Uppföljning och åtgärder i händelse av att förvaltningsmålen inte uppfylls	30

Förvaltningsåtgärder	31
Beståndsövervakning	31
Regional adaptiv viltförvaltning	31
Skadeförebyggande åtgärder	32
Akuta åtgärder vid rovdjursangrepp	32
Hantering av närgångna rovdjur	33
Användning av hundar	33
Information och kommunikation	33
Skydds jakt	34
Populationsreglerande jakt	35
Förebyggande av illegal jakt	35
Kunskapsuppbyggnad/forskning	36
Åtgärder för förbättring av genetisk status	36
Finansiering av förvaltningen	36

Definitioner av begrepp

Övergripande riktlinjer beslutas av Viltförvaltningsdelegationen och anger inriktningen för olika delar av den regionala viltförvaltningen. I formuleringen av övergripande riktlinjer används ordet ”ska” endast för att tydliggöra sådant som Länsstyrelsen är bunden till genom lagar och föreskrifter. I annat fall används ordet ”bör”. Länsstyrelsen avser att följa samtliga övergripande riktlinjer så långt det är möjligt utifrån resurser och juridiska ramar.

Föryngring anger antal kullar som fötts av björn, varg, järv och lodjur, eller antal kungsörnspar som lagt ägg i bo. Antal föryngringar ger ett mått på stammens vitalitet och underlättar inventeringsarbetet

Gynnsam bevarandestatus (förkortas gybs) beskriver vilka förutsättningar som krävs för att en art ska kunna finnas kvar på lång sikt. Bevarandestatusen ska anses gynnsam när:

1. Artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö.
2. Artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid.
3. Det finns, och sannolikt kommer att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska behållas på lång sikt.

Bedömningen av gynnsam bevarandestatus ska göras på vetenskapliga grunder. Regeringen har föreslagit antalsintervall för när rovdjursarterna i Sverige kan anses uppnå gynnsam bevarandestatus. Naturvårdsverket har därefter fastställt exakta värden, så kallade ”referensvärden” inom intervallen.

Referensvärde för gynnsam bevarandestatus anger den lägsta nivån för att arten ska ha gynnsam bevarandestatus. Referensvärden för populationsstorlek och utbredningsområde är centrala för bedömningen av om en art eller en naturtyp har gynnsam bevarandestatus. Referensvärdet och bevarandestatusen fastställs på nationell nivå av Naturvårdsverket och ska rapporteras till EU vart 6:e år enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Miniminivå är en fördelning av de nationella referensvärdena per län och per förvaltningsområde. Fördelningen sker i proportion till artens utbredningsområde. För arter som inte har sitt huvudsakliga utbredningsområde i Örebro län, till exempel björn och järv, uttrycks miniminivå som förekomst i länet. För varg och lodjur som har en fast förekomst i länet uttrycks målet som antalet årliga föryngringar. Miniminivån för varje län beslutas av respektive Viltförvaltningsdelegation, och de framtagna förslagen lämnas sedan till Naturvårdsverket som fastställer dem.

Förvaltningsmål anger det antal föryngringar som förvaltningen på länsnivå har som ambition att sträva mot. Ett förvaltningsmål sätts på en nivå över miniminivån där det finns marginal för mellanårsvariationer. Detta för att inte riskera att hamna under miniminivån. Förvaltningsmål uttrycks lämpligen i intervall. Förvaltningsmål sätts för arter där till exempel viltskador, påverkan på bytesdjur eller påverkan på jaktuttag gör att populationsbegränsande jakt (licensjakt) behövs för att hålla populationen på en önskvärd nivå.

Inledning

Syfte och mål

Länsstyrelsen ska enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo, och kungsörn (2009:1263) upprätta en regional förvaltningsplan för dessa arter. Förvaltningsplanen ska beskriva hur de politiska målen om en gynnsam bevarandestatus och långsiktigt livskraftiga stammar för rovdjuren ska uppnås. Planen har arbetats fram i ett arbetsutskott till Viltförvaltningsdelegationen (VFD) som därefter har remissats och därefter har VFD fastställt planen. Populationsmålen är vetenskapligt grundade och bygger på biologisk kunskap och hänsyn har tagits till socioekonomiska aspekter och regionala förutsättningar. Målen harmoniserar med nationella mål och riktlinjer. I de fall där nationella mål och riktlinjer ännu saknas har VFD ändå formulerat mål för den regionala rovdjursförvaltningen.

Planen ska vara ett levande dokument och fungera som ledning för den regionala rovdjursförvaltningen, utöver de nationella målen och riktlinjerna. Den ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer och åtgärder för hur målen ska uppfyllas. Genom öppenhet och dialog kring den regionala förvaltningens mål och strategier kan även de konflikter och motsättningar som finns i synen på de stora rovdjuren hanteras, förebyggas och förhoppningsvis minskas.

Förvaltningsplanen ska enligt förordningen om viltförvaltningsdelegation (2009:1474) godkännas av länets Viltförvaltningsdelegation. Planen gäller för fem år och revideras senast 2019. Förändras förutsättningarna för förvaltningen kan dock planen revideras tidigare, till exempel om Naturvårdsverket ändrar miniminivåerna för länet.

Målgrupp

Förvaltningsplanen och dess bifogade strategidokument ska användas av förvaltande myndigheter som ett verktyg i den löpande förvaltningen. Förvaltningsplanens målgrupp är i första hand Länsstyrelsens tjänstemän, Viltförvaltningsdelegationen och berörda intresseorganisationer. Den är också till för länets innevånare som en källa till information, och ska även finnas i en kortare version som sammanfattar det viktigaste i förvaltningsplanen.

Förvaltningsplanens upplägg

Grundprincipen i upplägget för förvaltningsplanen är att den ska vara överskådlig, uppdaterad och användbar. Själva förvaltningsplanen utgör den stomme som visar vad rovdjursförvaltningen innehåller. Här klargörs även förutsättningarna för rovdjursförvaltningen samt Länsstyrelsens och Viltförvaltningsdelegationens mål och tidsperspektiv för olika delar i förvaltningen. För att underlätta uppföljning och revidering har förvaltningsplanen utformats så att planeringsunderlag, strategier och

övergripande riktlinjer ligger som länkar till sidor med aktuella data, eller som bilagor till förvaltningsplanen. Vid förvaltningsplanens godkännande är alla strategier och övergripande riktlinjer ännu inte klara. Dessa kommer att kompletteras efter hand.

Bakgrund och förutsättningar

Internationella direktiv

De stora rovdjuren ges ett starkt skydd i lagstiftning och regelverk. Lodjur, varg och björn är upptagna i Art- och habitatdirektivets (92/43/EEC) bilaga 4, som omfattar arter som har ett gemenskapsintresse och kräver ett strikt skydd. Varg, järv och lodjur återfinns i direktivets bilaga 2, rörande djur och växtarter som kräver att särskilda bevarandeområden utses. Kungsörnen omfattas av Fågeldirektivets (79/409/EEG) bilaga 1, tillsammans med andra arter vars livsmiljö ska bevaras för att säkerställa arternas överlevnad och fortplantning.

Samtliga arter omfattas även av Bernkonventionen. Huvudregeln i såväl Bernkonventionen, Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet är att björn, lo, järv, varg och kungsörn, liksom många andra arter, är fredade. Fångst och dödande får bara ske med stöd av föreskrivna undantagsregler.

Nationella mål

Rovdjursfrågorna har under det senaste årtiondet varit föremål för flera utredningar vilka slutligen resulterat i den senast antagna propositionen ”En hållbar rovdjurspolitik” (prop. 2012/13:191). Målsättningen är att Sverige ska ta ansvar för att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn finns i ett så stort antal att de långsiktigt kan finnas kvar i den svenska faunan, samt att arterna kan sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Det ska också råda en god samexistens mellan människa och stora rovdjur. I propositionen förtydligas att det övergripande och långsiktiga målet ska vara att dessa arter ska uppnå och bibehålla en gynnsam bevarandestatus enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Samtidigt ska hänsyn tas till de människor som lever och verkar i rovdjurstäta områden, och möjligheten att hålla tamdjur ska inte märkbart försvåras.

Rovdjursförvaltningen ska beakta intressen från markägare och djurägare, jägare samt andra berörda naturvårdsintressen. Det övergripande ansvaret för att uppfylla de nationella målen för livskraftiga stammar ska tas nationellt, men ansvaret för förvaltningen bör i stor utsträckning ske regionalt och med lokalt inflytande, bland annat genom Viltförvaltningsdelegationernas arbete.

Referensvärden och populationsuppskattning 2014

I tabellen nedan anges referensvärde för gynnsam bevarandestatus (gybs) och uppskattad population i antal individer eller häckande par baserat på inventering av antal årliga föryngringar. Antal individer av varg inkluderar gränsrevir mot Norge. Referensvärden för gynnsam bevarandestatus fastställs av Naturvårdsverket från ett intervall som beslutats av Riksdagen.

Tabell 1. Referensvärden och populationsuppskattning

Art	Referensvärde för gybs	Uppskattad population
Björn	1 400	2 800 ^a
Lo	870	1 000-1 400 ^a
Varg	270	293-481 ^{ab}
Järv	600	598-935 ^c
Kungsörn	150	164 ^{cd}

Källa: a) Naturvårdsverket 2013, b) Viltskadecenter 2014, c) Viltskadecenter 2013, d) totalt 803 kända revir.

Ekosystembaserad och adaptiv förvaltning

Rovdjursförvaltningen ska vara adaptiv, det vill säga kontinuerligt inhämta ny kunskap och vid behov anpassa förvaltningen efter detta. Förvaltningen ska även ta hänsyn till dynamiken och komplexiteten hos ekosystemen. Alla arter är delar av ekosystem och påverkar varandra på olika sätt. Rovdjuren kan därför inte förvaltas individuellt, utan hänsyn måste tas till samspel mellan konkurrerande arter och deras bytesdjur. Vidare finns det ett behov av kunskap om vilka förändringar som sker på grund av naturliga variationer och vilka förändringar som orsakats av förvaltningsåtgärder.

Nulägesanalys av rovdjursförvaltningen i Örebro län

Mellersta rovdjursförvaltningsområdet

Rovdjursförvaltningen i landet har delats in i tre förvaltningsområden. Örebro län tillhör det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet som även omfattar Västra Götalands, Gävleborgs, Dalarnas, Värmland, Västmanlands, Uppsala, och Stockholms län.

Inom varje förvaltningsområde finns ett Samverkansråd som ska ta fram riktlinjer och principer för rovdjursförvaltningen och samordna länsstyrelsernas arbete inom förvaltningsområdet. Samverkansråden består av landshövdingarna i respektive län.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen utövar den nationellt beslutade rovdjurspolitiken och ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren i länet. Detta innebär bland annat inventering, förebyggande åtgärder, tillsyn av jakt på stora rovdjur, och förebyggande av illegal jakt. Länsstyrelsen informerar också om de stora rovdjur som förekommer i länet och om olika förvaltningsåtgärder, samt

handlägger ansökningar om bidrag till förebyggande åtgärder och ersättningar för skador som orsakas av rovdjuren.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om skyddsjakt och licensjakt på vissa arter. Förutsättningen för detta är att miniminivån uppnåtts inom rovdjursförvaltningsområdet, samt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållande av gynnsam bevarandestatus hos arten i dess naturliga område. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning, och ske selektivt och under strängt kontrollerade former.

Länsstyrelsen ska också lämna förslag till samverkansrådet på mål för minsta antal föryngringar per år för förekomsten av varg och lo i länet, samt inriktning för förekomst av björn och järv. Inriktningsbeslut och övergripande mål för förvaltningen fattas av Viltförvaltningsdelegationen.

Viltförvaltningsdelegationen

Viltförvaltningsdelegationen (VFD) är en viktig del i den regionala förvaltningen av rovdjur och övrigt vilt. Delegationerna kan besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen i länet gällande till exempel skötseln av älgstammen, licensjakt och skyddsjakt, samt godkännande av förslag på regionala miniminivåer för rovdjur. Viltförvaltningsdelegationen består av politiska företrädare, samt representanter för Polismyndigheten, jakt- och viltvårdsintresset, naturvårdsintresset, friluftsinintresset, ägare och brukare av jordbruksmark, lokalt näringsliv och turism, skogsnäringen och yrkesfisket.

Förutsättning för rovdjursetablering i Örebro län

Örebro län täckts till cirka 60 procent av skogsmark och har god bytestillgång vilket skapar goda förutsättningar för stabila populationer av rovdjur. Örebro är ett av få län där samtliga rovdjur förekommer, då även järv besöker länet regelbundet. Inga föryngringar av järv eller björn har dock dokumenterats sedan Länsstyrelsen började inventera rovdjur år 2001.

Samarbete över gränserna

I Örebro län delas nära hälften av vargreviren med angränsande län, vilket har betydelse vid till exempel inventering och licensjakt. På regional nivå sker kommunikation mellan förvaltande myndigheter över både läns- och nationsgränser. Förvaltningen samordnas även nationellt mellan Sverige och Norge, som har en gemensam databas för inventeringsdata, DNA-prover, jaktresultat, m.m. Arbete pågår också med att ta fram gemensamma föreskrifter för inventeringsmetodik.

Övergripande riktlinjer och mål

Här beskrivs status och mål för de olika arterna, samt de övergripande riktlinjer gällande mål, antal, utbredning och tidsperspektiv som tagits fram av Viltförvaltningsdelegationen. Aktuell statistik över rovdjurspopulationernas utveckling finns publicerade i rapporter på Viltskadecenters hemsida www.viltskadecenter.se.

Faktorer som påverkar målen

Det är inte enbart biologiska förutsättningar som bestämmer rovdjursstammars storlek utan främst människors acceptans, det vill säga vad som anses politiskt och praktiskt möjligt. De samlade effekterna av rovdjursförekomst inom ett begränsat geografiskt område är också en viktig aspekt vid formulering av mål och utformning av förvaltningsstrategier.

Övergripande riktlinjer och mål för rovdjurspopulationernas utveckling och utbredning är formulerade utifrån följande faktorer:

Ekologiska faktorer

- Länets andel av de nationella målen.
- Påverkan på rovdjurens bytesdjur.
- Täthetsberoende effekter.
- Geografiska förutsättningar.

Socioekonomiska faktorer

- Förvaltningsmässiga förutsättningar.
- Risk för angrepp på tamdjur och förutsättningar för skadeförebyggande åtgärder.
- Acceptans för rovdjurspolitiken hos de berörda i länet.
- Påverkan på samhällsekonomi och enskilda ekonomiska intressen.
- Påverkan på jakt och avkastningen från jakten.
- Människors oro och förbättring/försämring av livskvalitet.
- Påverkan på äganderätt och nyttjanderätt för markägare och arrendatorer.
- Acceptabel nivå på ersättningar för rovdjursskador på tamdjur.

Varg

Örebro län har under de senaste 15 åren haft vargrevir i de skogsdominerade områdena. Antalet vargar ökar, och nya revir etableras mellan gamla revir vilket gör att även tätheten av varg ökar.

Mängden bytesdjur styr inte vargarnas förekomst i landskapet eftersom det utifrån vargars behov finns tillräckligt med byten överallt i Sverige. Istället är

det socioekonomiska faktorerna som sätter gränsen för hur tät vargstammen kan bli. De viktigaste bland dessa är risken för vargangrepp på tamdjur, påverkan på älgjakt och övrig jakt, samt acceptans för vargen.

Vargkommitténs slutbetänkande som presenterades i augusti 2013 innehåller en socioekonomisk analys som visar att det finns en betydande positiv välfärdseffekt av att hålla livskraftiga populationer av de stora rovdjuren i Sverige. Slutbetänkandet visar också att det inte verkar vara samhällsekonomiskt motiverat att sätta mål som är högre än de nivåer som bedöms vara långsiktigt hållbara.

Örebro län befinner sig i kärnområdet av en vargstam under spridning, och det är därför rimligt att länet under denna fas har en något högre koncentration av varg i förhållande till resten av Sverige. Koncentrationen bör dock inte vara högre än nödvändigt för att inte skapa för stora negativa socioekonomiska konsekvenser och därmed även minska acceptansen för rovdjursförvaltningen.

Rovdjurspolitiken syftar till att motverka koncentrationer av varg. Det framgår inte tydligt i den nationella förvaltningsplanen hur koncentrationen ska minska och utbredningen ska öka. Syftet med licensjakt är att minska koncentrationen om jakten sker i kärnområdet men inte i spridningsområdet.

Övergripande riktlinjer för vargförvaltning

- Förvaltningen av varg bör ta hänsyn till ekonomisk påverkan på näringar, livskvalitet och intäkt från jakt och viltturism.
- Meningsfull jakt bör kunna bedrivas även i områden med varg, med avseende på risk för angrepp på hundar samt möjligt jaktuttag.
- Vargens utbredning i länet bör ske naturligt. Länsstyrelsen ska löpande utvärdera om utbredningen i eller nära tamdjurstäta områden avsevärt försvårar tamdjurshållningen.
- Länsstyrelsen bör verka för att vargstammens spridning till södra Sverige underlättas med vargflytt om detta inte sker naturligt inom en tioårsperiod.
- Minimnivån för varg i Örebro län på lång sikt bör vara en proportionerlig andel av den nationella miniminivån.
- Förvaltningsmålet för varg bör uttryckas i ett intervall. Om vargstammen ligger under länets förvaltningsmål bör tilldelning av licensjakt anpassas till trenden i vargstammens tillväxt samt eventuell skyddsjakt.
- Populationsreglerande jakt efter varg ska bedrivas som licensjakt.
- Licensjakt är möjlig även om vargstammen ligger på eller under länets miniminivå. Detta förutsatt att förvaltningsområdets miniminivå är uppnådd och gynnsam bevarandestatus upprätthålls.

- En utglesning av antalet vargrevir bör ske gradvis för att licensjakten ska vara praktiskt genomförbar och för att minskningen ska kunna genomföras med allmänhetens acceptans.
- Regionalt ansvar ska tas för vargstammens genetiska status. Detta bör ske genom restriktiv skydds jakt på individer som är första eller andra generationens invandrare. Särskilt skadegörande individer bör dock tas bort genom skydds jakt oavsett om de är genetiskt värdefulla.
- Licensjakt bör ske utifrån kriterier baserade på koncentration av revir, genetisk status, samt socioekonomiska faktorer.
- Länsstyrelsen och Viltförvaltningsdelegationen bör informera allmänheten om licensjakt på varg i syfte att öka kunskapen om hur och varför den bedrivs.

Status för vargstammen i Örebro län 2014

Enligt Länsstyrelsens inventeringar berördes länet under vintern 2013-2014 av 12 vargrevir. I 10 av dessa revir konstaterades föryngringar. 6 av dessa revir delas med ett eller två andra län, varför antalet länsegna föryngringar blir 6,83.

Vargstammen i länet ökar med en årlig tillväxt på cirka 14-20 procent, vilket överensstämmer med den nationella ökningen av antal vargar.

Mål för vargstammen

Tabell 2: Mål för vargstammen

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå (Av Naturvårdsverket beslutad)	5 länsegna föryngringar	Licensjakt är möjlig även om vargstammen ligger på eller under länets miniminivå. Detta förutsatt att förvaltningsområdets miniminivå är uppnådd och gynnsam bevarandestatus upprätthålls.	2019
Förvaltnings nivå (Av Länsstyrelsen beslutad)	5,5–6 länsegna föryngringar	Licensjakt kan tillåtas, enligt de förutsättningar som anges i Viltförvaltningsdelegationens och Länsstyrelsens beslut.	2019

Uppföljning

Uppföljning ska ske genom årlig inventering av varg enligt Naturvårdsverkets föreskrifter och instruktioner. Uppföljning av dödlighet, migration och tillväxt görs av det Skandinaviska vargforskningsprojektet, Skandulv.

Lodjur

Lodjur orsakar i allmänhet inga stora konflikter med människor. Det händer dock att lodjur dödar får eller hägnat vilt och det förekommer även skador på jakthundar och tamkatter.

Lodjursstammen i Örebro län har varit relativt stabil under de senaste 10 åren. Antalet länsegna föryngringar har varierat mellan 7 och 13,5 med ett medeltal på 10,5. Låga inventeringsresultat har sammanfallit väl med snöfattiga år då inventeringen försvåras.

Länets utgångspunkt är att det på lång sikt ska finnas en livskraftig lodjursstam likväl som jaktbara hjortstammar. Vid beslut om miniminivåer och förvaltningsnivå bör därför hänsyn tas till hjortstammarnas fluktuationer och förekomsten av övriga rovdjursarter, inklusive räva.

Örebro län har tidigare haft en miniminivå på 13 årliga föryngringar. En miniminivå på 7* årliga föryngringar och ett förvaltningsintervall på 8–12* lämnar ett större utrymme för adaptiv förvaltning och en balans mellan lodjur, hjortstammarnas storlek och jaktliga intressen.

*Förvaltningsmål för lodjur inom länet har ännu inte beslutats av Viltförvaltningsdelegationen. Miniminivån beslutades till 9,5 föryngringar av Naturvårdsverket 2014-12-08. Miniminivå på 7 och förvaltningsmål på 8-12 var Viltförvaltningsdelegationens arbets­siffror innan miniminivån beslutats.

Övergripande riktlinjer för lodjursförvaltning

- Lodjur ska finnas över hela Örebro län.
- De begränsande faktorerna för antal lodjur utgörs av konkurrensen om jaktbart vilt och risken för angrepp på tamdjur, främst får.
- Länsstyrelsen bör vara uppmärksam på riskområden för lodjursangrepp.
- Miniminivån för lodjur bör sättas utifrån tillgången på hjortdjur, främst rådjur och dovhjort, samt möjligt jaktuttag ur hjortstammarna.
- Förvaltningsmålet för lodjur bör anges i ett intervall för att ge möjlighet att justera tilldelning för licensjakt utifrån tillväxttrend hos stammarna av lodjur och hjortdjur. Förvaltningsmålet bör motsvara en nivå där populationerna är stabila och jakten på hjortdjur är långsiktigt hållbar.
- Lodjursstammen begränsas genom licensjakt främst då den ligger inom eller över förvaltningsintervallet.
- Licensjakt är möjlig även om lostammen ligger på eller under länets miniminivå. Detta förutsatt att förvaltningsområdets miniminivå är uppnådd och gynnsam bevarandestatus upprätthålls.
- Om lodjurstammen ligger under länets förvaltningsmål licensjakten anpassas till trenden i lodjurstammens tillväxt samt eventuell skyddsjakt.

- Licensjakt på lodjur bör i första hand ske i de områden där lostammen är som tätast.
- Andelen reproduktiva honor som fålls får inte vara så stor att miniminivån riskerar att understigas.
- Lodjursinventeringen bör ske i form av områdesinventering minst vart tredje år och med bästa möjliga täckningsgrad över länet. Finns inte tillförlitligt inventeringsresultat från ett enskilt år bör lodjurens tillväxttrend beaktas vid beslut om licensjakt.
- Effektiviteten i lodjursinventeringen är beroende av delaktighet av jägare och allmänhet. En förutsägbar lodjursförvaltning kan öka acceptansen och därmed viljan att vara delaktig i inventeringen.

Status för lodjursstammen i Örebro 2014

Länsstyrelsens inventeringar visar att länet under vintern 2013-2014 berördes av minst 14 lofamiljer. Av dessa delades fyra med andra län. Antalet länsegna föryngringar var därmed 10. Trenden för lodjursstammen i Örebro är stabil. Täckningsgraden i lodjursinventeringen varierar från år till år beroende på inventeringsförhållanden, och var för vintern 2013-2014 medelgod.

Mål för lodjursstammen

Tabell 3: Mål för lodjursstammen

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå (Av Naturvårdsverket beslutad)	9,5	Licensjakt möjlig även om lodjursstammen ligger på eller under länets miniminivå. Detta förutsatt att förvaltningsområdets miniminivå är uppnådd och gynnsam bevarandestatus upprätthålls.	2019
Förvaltningsmål (Av Länsstyrelsen beslutad)	Ännu ej beslutad*	Licensjakt kan tillåtas, enligt de förutsättningar som anges i Viltförvaltnings delegationens och Länsstyrelsens beslut.	2019

*Förvaltningsmål för lodjur inom länet har ännu inte beslutats av Viltförvaltningsdelegationen.

Uppföljning

Uppföljning ska ske genom populationsuppskattning av lodjur utifrån inventeringsresultat och tillväxttrender. Populationsuppskattning av rådjur utifrån spillningsinventering och avskjutningsstatistik bör också göras löpande. Uppföljning av licensjakt och skydds jakt ska ske årligen.

Björn

Örebro län befinner sig i kanten av björnens spridningsområde. Det innebär att det främst är hanbjörnar som passerar länet eller uppehåller sig här mer eller mindre stationärt. Björnhonor etablerar sig ofta i närheten av sin födelseplats och sprider sig därmed långsammare. Det är först när det finns björnhonor i länet som man kan förvänta sig en tillväxt av björnpopulationen. Hittills har ingen föryngring av björn registrerats. Björn har dock konstaterats övervintra. Antalet observationer av björn varierar stort mellan år och det finns i dagsläget inget som talar för att arten expanderar i Örebro län.

Skador av björn förekommer sporadiskt på biodlingar i länet. Angrepp på tamdjur är mycket ovanligt och björnen är relativt lätt att hålla ute ur hagar med hjälp av elstängsel.

I Örebro län har varken licensjakt eller skyddsjakt efter björn bedrivits.

Övergripande riktlinjer för björnförvaltning

- Begränsande faktorer för björnförekomst i länet är uppkomst av skador och problem med oskygga björnar, samt påverkan på älgstammen i områden där det även finns varg.
- Björnen bör tillåtas sprida sig naturligt i skogsmark över hela länet.
- Länsstyrelsen ska övervaka spridningen av björn samt analysera om det finns risker för angrepp på tamdjur och bigårdar.
- Minimnivån för björn bör utgöras av förekomst i länet
- Förvaltningsmålet för björn bör inte uttryckas i antal djur utan i förekomst av björn samt björnföryngringar.
- Länsstyrelsen ska verka för att det inom en 5-årsperiod genomförs spillningsinventering av björn i samarbete med angränsande län.
- Länsstyrelsen bör arbeta med information i syfte att förebygga angrepp på tamdjur och bigårdar.
- Länsstyrelsen bör arbeta med information riktad mot det rörliga friluftslivet.
- Jakt efter björn bör endast ske i form av skyddsjakt.

Status för björnstammen i Örebro län 2014

Antalet observationer av björn varierar stort mellan åren och har sedan år 2008 minskat successivt. Under år 2013 konstaterades endast 8 observationer. Baserat på antalet observationer och antalet kända övervintrande björnar under de senaste tio åren är björnförekomsten i länet oförändrad eller minskande.

Mål för björnstammen

Tabell 4: Mål för björnstammen

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå (Av Naturvårdsverket beslutad)	Förekomst i länet.	Långsam tillväxt och spridning under kontrollerade former.	2019
Förvaltningsmål (Av Länsstyrelsen beslutad)	Förekomst i länet.	Enbart skydds jakt	2019

Uppföljning

Uppföljning ska ske genom kontroll av allmänhetens rapporter. Länsstyrelsen i Örebro län bör verka för att länet inom en femårsperiod ska ingå i en av de spillningsinventeringar som görs av björnstammen inom utbredningsområdet, för att genom detta få en uppfattning om antalet björnindivider som berör länet.

Järv

Järv besöker regelbundet Örebro län, men kunskapen är än så länge liten om antal, utbredning och hur de lever. Inga järvföryngringar har hittills konstaterats. Länsstyrelsen arbetar för att bygga upp kunskap om inventering och förvaltning av järv med hjälp av erfarenheter från andra län med skogslevande järv. Järven gynnas av förekomst av andra stora rovdjur, då de framför allt lever av kadaver.

Övergripande riktlinjer för järvförvaltning

- Begränsande faktor för antal järv är tillgång på lämplig livsmiljö, förekomst av kadaver samt eventuella skador på tamdjur. Järven bör tillåtas sprida sig naturligt i skogsmark över hela länet. Miniminivån bör utgöras av förekomst i länet.
- Förvaltningsmålet för järv bör inte uttryckas i antal djur utan förekomst av järv samt järvföryngringar.
- Länsstyrelsen ska övervaka spridningen av järv samt analysera om det finns risker för angrepp på tamdjur.
- Jakt på järv bör endast ske i form av skydds jakt.

Status för järvstammen i Örebro 2014

Besök av järv har konstaterats i länet under vintrarna 2007 - 2012, samt 2014. observationerna har gjorts i Hällefors-, Ljusnarsberg- och Lindesbergs kommun

Mål för järvstammen

Tabell 5: Mål för järvstammen

	Mål	Strategi	Tidsplan
Miniminivå	Förekomst i länet.	Naturlig tillväxt och spridning.	Uppnådd
Förvaltningsmål	Förekomst och föryngring i länets skogsmarker	Naturlig tillväxt och spridning.	Långsiktigt

Uppföljning

Uppföljning av förekomst och utbredning av järv ska ske i form av populationsuppskattning genom inventering, spillningsanalys, och tillväxttrender.

Kungsörn

Kungsörn har förekommit regelbundet i länet, men häckning har inte kunnat konstateras före år 2007. Följande år utvecklades inventeringsmetodik och en kontinuerlig inventering av kungsörn har sedan dess skett i länet

I dagsläget är två revir kända, båda i Hallsbergs och Örebro kommun. Förutsättningar för häckande kungsörn finns i hela länet och äldre örnar observeras regelbundet. Sannolikt finns fler häckande par i länet.

Kungsörn är inte utsatt för miljögifter i samma omfattning som havsörn. Emellertid har blyförgiftning i ganska stor omfattning konstaterats, sannolikt som en effekt av att örnarna utnyttjar slaktrester efter villebråd skjutna med hagel eller mantlade blykulor. Dålig tillgång på småvilt kan resultera i utebliven häckning. Etablering av vindkraft kan lokalt vara ett hot. Illegal jakt och boplundring anses förekomma i liten omfattning.

Konflikter mellan kungsörn och människa uppstår sällan inom länet, och handlar då mest angrepp på lamm och mindre hundar. Vindkraft och rovfåglar är ett konfliktområde då rovfåglar som grupp är särskilt skadedrabbade.

Övergripande riktlinjer för kungsörnsförvaltning

- Mininivån för kungsörn bör vara länets andel av gynnsam bevarandestatus nationellt.
- Ingen övre gräns bör sättas för antal kungsörnar.
- Kungsörn ska få sprida sig naturligt över hela länet.
- Länsstyrelsen bör verka för ökad kunskap om kungsörn samt samverka med Polismyndigheten i förebyggande av illegal jakt och ägginsamling.
- Länsstyrelsen bör verka för att fler ideella organisationer deltar i kungsörnsinventeringen.

Status för kungsörn i Örebro 2014

Under Länsstyrelsens inventering konstaterades att två kända revir var besatta, men endast en lyckad häckning kunde bekräftas.

Mål för kungsörn

Ingen miniminivå eller förvaltningsnivå har fastställts för kungsörn i länet. Enligt tidigare förvaltningsplan för stora rovdjur i Örebro län bör målet vara att tillåta fri etablering av eventuella kungsörnshäckningar.

Uppföljning

Uppföljning ska ske genom uppskattning av antal häckande par utifrån årlig inventering. Övervakning ska även ske av utbredningsområde och tillväxttrend, och åtgärder vidtas för att öka och upptäcka antalet lyckade häckningar. Länsstyrelsen bör verka för att ideella organisationer blir mer delaktiga i kungsörnsinventeringen.

Rovdjursangrepp på tamboskap

Angrepp på tamdjur i länet sker i huvudsak av varg och lodjur, samt i enstaka fall av kungsörn eller björn. Främst är det får som drabbas. Antalet angrepp och skador på tamdjur varierar mellan åren. Sambandet mellan antal rovdjur och antal angrepp i länet är inte tydligt. Risken för angrepp beror sannolikt mer på om rovdjuren befinner sig i områden med många fårbesättningar då risker för rovdjursangrepp därigenom är större. Skadorna vid angrepp av varg är ofta mer omfattande än vid lodjursangrepp. Varg dödar ofta flera individer och lo dödar oftast en eller få individer. Vargangrepp är lättare att förebygga med hjälp av stängsel. Inom länet sker de flesta av rovdjursangreppen i hagar som är öppna mot vatten.

Övergripande riktlinjer för att förebygga angrepp på tamdjur

- Skador på tamboskap ska inte vara så omfattande att tamdjurshållning påtagligt försvåras eller omöjliggörs.
- Återetablering av tamdjurshållning bör vara möjlig i de delar av Örebro där detta har minskat eller upphört.
- Länsstyrelsen bör verka för att förutsättningar att bedriva tamdjurshållning i hela länet blir likartade beträffande risken för rovdjursangrepp.
- Länsstyrelsen bör verka för att det utformas statliga bidrag till rovdjursavvisande stängsel, som täcker mellanskillnaden från konventionella stängsel samt skötsel och underhåll av dessa.
- Länsstyrelsen bör uppmuntra och stödja fortsatt stort användande av skadeförebyggande åtgärder, främst rovdjursavvisande stängsel, samt följa upp effekterna av dessa i länet.
- Länsstyrelsens viltskadearbete utgår från Viltförvaltningsdelegationens övergripande riktlinjer för bidrag och ersättningar.

Uppföljning av angrepp på boskap

Uppföljning av antal skador på tamdjur ska ske årligen. Uppföljning ska även ske av antal uppsatta rovdjursavvisande stängsel, samt av antalet djurbesättningar fördelat på djurslag och deras spridning över länet.

Förebyggande av rovdjursangrepp på tamdjur i särskilt sårbara områden

I dagsläget saknas en nationell definition av vad som anses med ”särskilt sårbara områden”. Länsstyrelsen i Örebro län har som ett led i detta arbete identifierat områden i länet som har en hög täthet av får- och getbesättningar.

Övergripande riktlinjer för att förebygga angrepp i särskilt sårbara områden

- Länsstyrelsen ska identifiera vilka områden i länet och typer av djurbesättningar/besättningsstorlekar som kan vara särskilt sårbara för rovdjursförekomst.
- Länsstyrelsen bör arbeta aktivt för att tamdjursbesättningar i särskilt sårbara områden har rovdjursavvisande stängsel.
- Länsstyrelsen ska ta hänsyn till områden med höga tätheter av djurbesättningar/särskilt sårbara områden och risken för rovdjursangrepp vid beslut om skydds jakt och licensjakt.
- Länsstyrelsen bör verka för att förebyggande åtgärder i översvämningssmark och mot vatten utformas.

- Länsstyrelsens viltskadearbete i särskilt sårbara områden utgår från Viltförvaltningsdelegationens övergripande riktlinjer för bidrag och ersättningar.

Uppföljning av förebyggande åtgärder i särskilt sårbara områden

Uppföljning ska ske av antal och typ av skador och problem som förekommer i anslutning till områden som definieras som särskilt sårbara.

Rovdjursangrepp på hundar

De flesta angreppen på hund orsakas av varg. Mest utsatta för risk är jakthundar som befinner sig långt från människor, till exempel vid harjakt eller älgjakt. Det sker även angrepp på sällskapshundar. Hundar som hålls kopplade eller under uppsikt löper dock mycket liten risk för angrepp.

Övergripande riktlinjer för att förebygga angrepp på hundar

- Länsstyrelsen bör arbeta med att förbättra kunskapen om förebyggande åtgärder och underlätta för hundägare att förebygga rovdjursangrepp.
- Kunskapen om vad som styr angrepp på hund behöver bli bättre, Länsstyrelsen bör verka för att sådan forskning bedrivs.
- Länsstyrelsen bör arbeta för att det ska bli möjligt att söka bidrag till hundskyddsväst för löshunds jakt i vargrevir.

Uppföljning av förebyggande av angrepp på hundar

Uppföljning bör ske i form av dokumentation och statistik över angrepp på hundar. Analys bör även göras av effekter på hundhållning, olika jaktformer samt eftersök och viltförvaltning.

Skador på gröda och annan fast egendom

Skador på gröda och annan fast egendom orsakas främst av björnar, till exempel genom skador på bikupor, ensilagebalar, komposter och soptunnor. Eftersom det i nuläget finns få björnar i länet så är detta inte något stort problem. Arbetet bör inriktas på att förebygga att sådana skador uppstår i framtiden, främst genom information om förebyggande åtgärder som förbättrad hantering av slaktavfall, komposter, fallfrukt och sopor, samt lösningar för att björnsäkra soptunnor.

Där problem uppstår kan Länsstyrelsen genomföra skrämrelåtgärder, och vid behov besluta om skyddsjakt.

Övergripande riktlinjer för skador på gröda och annan fast egendom

- Länsstyrelsen ska arbeta med information om förebyggande åtgärder.
- Länsstyrelsen bör genomföra åtgärder för att skrämman bort rovdjur som orsakar skada. Om skrämmeåtgärder inte fungerar bör sådana skador kunna ligga till grund för beslut om skydds jakt.
- Skador under ordinarie jakttid ska i första hand förebyggas genom jakt.

Uppföljning av skador på gröda och annan fast egendom

Uppföljning bör ske genom dokumentation av skador på gröda och annan fast egendom. Länsstyrelsens rutiner för skrämmeåtgärder bör utvärderas och utvecklas.

Rovdjursangrepp på människor

Samtliga fall av personsskador från vilda rovdjur i landet har orsakats av björn, och då oftast i samband med jakt med hund. Det kan även förekomma incidenter i form av skenattacker från björn i samband med ensamarbete i skog, eller möten med rovdjur på nära håll där observatören tolkar rovdjurets beteende som hotfullt. I dagsläget saknas kunskap om omfattning och effekter av sådana incidenter

Lodjurshonor och björnhonor kan uppträda aggressivt om man närmar sig deras ungar, medan vargar inte försvarar sina valpar. Risken för att människor ska skadas eller dödas av varg eller lodjur bedöms vara väldigt liten. Nuvarande bedömning är att det inte kräver några förebyggande åtgärder utöver befintlig strategi för hantering av oskygga rovdjur. Dock ska man vara medveten om att dessa djur är predatorer med potential att döda och att människan ska vidta aktsamhet i kontakten med dessa djur. Vad gäller björn informerar Länsstyrelsen om hur man bör bete sig om man möter en björn, och vad man bör tänka på om man jagar i områden med björn.

Övergripande riktlinjer för att förhindra angrepp på människor

- Förvaltningen av rovdjur i sin helhet bör hanteras på ett sätt så att risken för angrepp på människor minimeras.
- Länsstyrelsen bör arbeta utifrån den strategi för hantering av oskygga rovdjur som tagits fram i samråd med Viltförvaltningsdelegationen.
- Länsstyrelsen bör löpande informera allmänheten om hur man bör agera i möten med rovdjur.
- Rovdjur som har angripit en människa bör avlivas. Eventuella angrepp av rovdjur på människa ska analyseras för att kunna dra lärdom och därigenom minska risken för upprepning av händelsen.

Uppföljning av förebyggande av angrepp på människor

Uppföljning bör ske genom dokumentation av incidenter och angrepp på människa. Länsstyrelsens strategi för hantering av oskygga rovdjur, samt samverkansrutiner mellan Länsstyrelsen och Polismyndigheten bör utvärderas och uppdateras löpande.

Ersättning för uppkomna skador

Länsstyrelsen kan ersätta skador orsakade av rovdjur på tamdjur, gröda och hundar i överensstämmelse med Viltskadeförordningen med tillhörande föreskrift. För att ersättning ska kunna utbetalas bör förebyggande åtgärder ha vidtagits. Skadan ska snarast ha anmälts till Länsstyrelsen och besiktats av besiktningsman. Länsstyrelsen får lämna ersättning om en person dödats eller skadats av björn.

Övergripande riktlinjer för ersättningar

- Länsstyrelsens viltskadearbete utgår från Viltförvaltningsdelegationens övergripande riktlinjer för bidrag och ersättningar.
- Den skadedrabbade bör få skälig ersättning och stöd.
- Ersättning ska kunna betalas ut vid ett första angrepp oavsett om förebyggande åtgärder har vidtagits eller ej.
- Vid upprepade angrepp bör förebyggande åtgärder ha vidtagits, förutsatt att man har haft möjlighet till detta, för att ersättning ska betalas ut.
- Länsstyrelsen bör verka för att ersättning även ska kunna lämnas om en person skadats eller dödats av andra rovdjur än björn, enligt samma princip som gäller för björn i Viltskadeförordningen.

Uppföljning av ersättningar för skador orsakade av rovdjur

Årliga sammanställningar av utbetalade ersättningar ska göras, liksom uppföljning av om ersättningarna uppfattats som skäliga.

Illegal jakt

Illegal jakt kan lokalt påverka populationsutvecklingen och även möjligheter för arten att sprida sig i landet.

I Örebro län är omfattningen av illegal jakt på rovdjur okänd. På nationell nivå finns uppskattningar av den illegala jakten framtagna genom forskning och av Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

För att begränsa den illegala jakten arbetar Länsstyrelsen med tillsyn och förebyggande åtgärder, främst i form av nätverksbyggande och kommunikation. Länsstyrelsen samverkar med Polismyndigheten för att förebygga illegal jakt.

Övergripande riktlinjer för att förebygga illegal jakt

- Illegal jakt är oacceptabelt och får inte förekomma i länet.
- Illegal jakt kan i viss mån förebyggas genom att rovdjursförvaltningen i sin helhet är förutsägbar, tydlig och adaptiv och upplevs som legitim.
- Länsstyrelsen, Polismyndigheten och jägarorganisationerna bör samverka för att förebygga illegal jakt.

Uppföljning av förebyggande av illegal jakt

Uppföljning bör ske årligen av antal fall anmälda till polismyndigheten, påbörjade utredningar, samt trender över tid.

Påverkan på annat jaktbart vilt

Konkurrens om det jaktbara viltet

Jakten har stor betydelse både ekonomiskt och socialt, inte minst för de som bor på landsbygden. Jakten representerar ett kulturarv, höjer livskvaliteten och genererar inkomster i form av kött, arrendeavgifter, samt kost och logi för tillresande. De stora rovdjuren konkurrerar med jaktintresset om det jaktbara viltet. En nationell utredning pågår om socioekonomiska konsekvenser av rovdjur, till exempel om en minskning av älg- och rådjursstammarna kan göra att jakträttens värde minskar, och priserna på jaktarrenden och fastigheter påverkas negativt.

Dynamiken mellan rovdjur och bytesdjur

Effekten av rovdjurens predation (uttag av byte) på bytesstammarnas antal och sammansättning varierar med ett antal olika faktorer. De viktigaste är det mänskliga jakttrycket på stammarna av rovdjur och klövvilt, mängd och antal arter av rovdjur i området, områdets generella produktivitet, förekomst av alternativa bytesdjur samt väder- och snöförhållanden.

Inom ett vargrevir dödas cirka 120 älgar per år. Predation inom ett vargrevir är relativt konstant oavsett bytestäthet och antal vargar i reviret, och effekten kommer därför vara störst i områden med låga älgstätheter. Med den vargstam som finns idag har vargen nationellt sett relativt liten inverkan på populationerna av älg och rådjur. Regionalt och lokalt kan dock skillnaden vara stor, till exempel inom och mellan Älgförvaltningsområden och Älgskötselområden.

Björnar dödar 7–8 älgar per år och individ. Även björn kan, åtminstone i tätare björnpopulationer, sannolikt minska jaktuttaget på den lokala älgstammen.

Predation av lodjur kan lokalt påverka rådjurspopulationerna, då rådjur utgör lodjurets primära byte. Även varg tar rådjur och det samlade predationstrycket av lodjur och varg kan märkbart reducera det möjliga jaktliga uttaget av rådjur.

Där rovdjursarternas utbredningsområden överlappar kan de genom konkurrens även påverka varandra. Alla dessa samband är komplexa och utfallet påverkas ofta av flera lokala faktorer som kan vara svåra att förutsäga.

Övergripande riktlinjer för påverkan på annat jaktbart vilt

- Förvaltningen av rovdjur och deras bytesdjur bör utgå ifrån ett helhetsperspektiv.
- Viltförvaltningen bör sträva mot att balansera rovdjursstammarna på en nivå där det finns utrymme för både rovdjurspredation och jaktuttag, med hänsyn tagen till betesskador.
- Att länets älgförvaltningsgrupper bör identifiera vilken vinterstam av älg som behövs för att hålla viss vargstam i området.
- Den samlade rovdjurspredationen bör inte tillåtas vara så stor att den på lång sikt påtagligt försvårar eller omöjliggör jakt av andra jaktbara arter.
- Toleransnivå för vargpredation på älg uttryck i andel av älgstammens årliga avkastning bör tas fram av Viltförvaltningsdelegationen.
- Toleransnivå för lodjurspredation på rådjur bör högst vara cirka 50 procent av möjlig avkastning av rådjursstammen.
- Länsstyrelsen ska verka för att spillningsinventeringar genomförs för samtliga hjortdjur i hela länet.
- Den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur samt indirekta skador på skog och grödor bör vägas in i förvaltningen.

Uppföljning av påverkan på annat jaktbart vilt

Uppföljning bör ske genom beståndsuppskattning av rovdjur och bytesdjur, samt av rovdjurens predation totalt och lokalt.

Förtroende för rovdjursförvaltningen

Länsstyrelsen ska arbeta för en samexistens mellan människor och rovdjur, och för det krävs att människor känner förtroende för rovdjursförvaltningen. Genom öppenhet, tydlighet och förutsägbarhet från förvaltande myndigheter kan förtroendet för förvaltningen öka. Attityder är mycket svåra att påverka, men genom regelbundna undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter kan förändringar och deras orsaker analyseras.

Under de sista åren har stora förändringar skett i rovdjursförvaltningen, bland annat genom regionalisering av förvaltningen. Enligt en attitydundersökning utförd av Umeå universitet och Sveriges lantbruksuniversitet uppger 37 procent av de svarande att de känner tillit till att Länsstyrelsen hanterar vargfrågor med hänsyn till människorna som

lever i områden med varg. Undersökningen visar också att tilliten till de förvaltande myndigheterna är större i tätorter än på landsbygden.

Övergripande riktlinjer för förtroende för rovdjursförvaltningen

- Länsstyrelsen bör arbeta med öppenhet och personliga möten för att öka förtroendet för rovdjursförvaltningen.
- Viltförvaltningsdelegationen ska utgöra en viktig plattform för att den regionala rovdjursförvaltningen är väl förankrad. Ledamöterna i Viltförvaltningsdelegationen ska arbeta för att öka delaktighet och insyn hos de intressegrupper de företräder.
- Målsättningen är att tilliten från länets invånare ska öka och att det finns förtroende för Länsstyrelsen.
- Länsstyrelsen bör utforma en kommunikationsplan för rovdjursfrågor.

Uppföljning av förtroende för rovdjursförvaltningen

Undersökningar av attityder till rovdjur och förvaltande myndigheter görs regelbundet, och i dessa resultat kan man följa utvecklingen av attityder och förtroende för rovdjursförvaltningen i stort. Regionalt kan specifika informations- och kommunikationsinsatser följas upp för att bedöma om de leder till ökat förtroende för rovdjursförvaltningen.

Påverkan på människors livskvalitet

Många människor ser rovdjuren som en tillgång, medan andra känner stark oro och är negativt inställda. Den upplevda försämringen av livskvaliteten kan bero på flera olika faktorer som till exempel oro för att bli angripen av ett rovdjur, eller att barn eller tamdjur ska angripas av rovdjur. Det kan också handla om att man upplever att man inte längre kan ägna sig åt aktiviteter som är av stor personlig betydelse, till exempel jakt med lös hund, svampplockning, ridning m.m. I modern tid har inga människor angripits av vilda vargar i Skandinavien. Även i resten av världen är vargangrepp på människor extremt sällsynta, även om enstaka fall är kända.

Många djurhållare får dock stora bekymmer när rovdjuren uppträder i deras hemtrakterhåller till nära tamdjur. Ibland orsakas stora skador genom direkta angrepp på i första hand får, men skador kan också uppstå sekundärt till exempel då tamdjur skrämts till skogs, minskad mjölkproduktion, förlorade kalvar m.m. Människor upplever denna belastning olika, men den måste hanteras och tas hänsyn till inom rovdjursförvaltningen.

Övergripande riktlinjer för påverkan på människors livskvalitet

- Ökad tydlighet och förutsägbarhet i förvaltningen leder till ökad trygghet hos människor vars livskvalitet påverkas negativt av rovdjurens närvaro.
- Länsstyrelsen bör arbeta med personliga möten där människor känner att de blir hörda. Människor som känner oro eller rädsla bör tas på allvar och få stöd i detta.
- Människor i Örebro län ska känna trygghet och uppleva att de har inflytande över sin närmiljö, samt kan göra sin röst hörd i den regionala rovdjursförvaltningen. De ska inte uppleva en försämrad livskvalitet till följd av rovdjursnärvaro.

Uppföljning av påverkan på människors livskvalitet

Uppföljning bör ske i form av attitydundersökningar och inom ramen för Länsstyrelsens kommunikationsstrategi för rovdjursförvaltningen.

Rovdjursturism

Rovdjursturism kan vara en ekonomiskt lönsam näring och bidra till ökad sysselsättning lokalt genom guidning, restaurangverksamhet, samt uthyrning av logi. Verksamhet inom rovdjursturism sker framförallt på glesbygden, och kan vara en positiv faktor i utveckling av denna. Rovdjursturism kan också öka acceptansen för rovdjur hos lokalbefolkningen

I Örebro län finns ett fåtal aktörer som är verksamma inom rovdjursturism. Regelverket gällande samråd med markägare och myndigheter, åtling, sekretess, djurskydds- och säkerhetsaspekter, samt konsekvenser för rovdjursstammarnas dynamik och struktur är dock i nuläget oklart. Naturvårdsverket har påbörjat framtagande av vägledning för länsstyrelsernas arbete med rovdjursturism.

Övergripande riktlinjer för rovdjursturism

- Rovdjursturism bör bedrivas på ett sätt som inte stör djuren, och som kommer lokalsamhället till nytta.
- Länsstyrelsen bör främja entreprenörer inom rovdjursturism, men även vägleda dem så att det blir tydligt vad de får och inte får göra.
- Entreprenörer inom rovdjursturism bör ha ett ansvar för att de observationer de gör kommer till Länsstyrelsen till kännedom, och på så sätt bidrar till inventeringsarbetet.
- Rovdjursturism ska ske i samråd med markägare, och dessa bör ges möjlighet att vara delaktiga i samt hållas informerade om den verksamhet som sker på den egna marken.

Uppföljning av rovdjursturism

Uppföljning bör ske genom bevakning av antalet företag med verksamhet inom rovdjursturism. Dialog bör också upprättas mellan Länsstyrelsen och företagare inom rovdjursturism.

Uppföljning och åtgärder i händelse av att förvaltningsmålen inte uppfylls

Riktlinjerna för rovdjursturism bör följas upp årligen och utvärderas i de fall det är möjligt. Mål för rovdjursturism har ej formulerats i förvaltningsplanen, och konkreta aktiviteter i händelse av att målen inte uppfylls har därför ej specificerats.

Förvaltningsåtgärder

Här nämns kortfattat de viktigaste områdena inom den regionala rovdjursförvaltningen som Länsstyrelsen måste ha fungerande strategier för. Viltförvaltningsdelegationen är delaktig i framtagandet av de flesta av dessa strategier, och ska enligt förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer besluta om övergripande riktlinjer.

Beståndsövervakning

En grundläggande förutsättning för en bra förvaltning är kunskap om de befintliga populationerna. Länsstyrelsen ansvarar enligt förordningen om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) för inventeringar av rovdjur i länet. För varg, järv, lo och kungsörn ska Länsstyrelsen varje år dokumentera antal föryngringar. För björn ansvarar Naturvårdsverket för att en beståndsuppskattning görs minst var femte år.

Även allmänhetens observationer bidrar till bättre uppskattning av länets rovdjursbestånd.

Detaljerad information om hur de olika arterna inventeras finns i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn.

Regional adaptiv viltförvaltning

Kunskap om populationsstorlek och andra faktorer ska användas för att styra viltförvaltningen mot uppsatta mål. Dessa system är dock komplexa och dynamiska och bör följas upp kontinuerligt. Förvaltningen ska därför vara adaptiv, vilket innebär att den tar hänsyn till ny kunskap om rov- och bytesdjur och vid behov anpassar förvaltningen efter denna. Förvaltningen bör även ta hänsyn till andra mål som till exempel skador och attityder och i den mån det är möjligt anpassa förvaltningen för att uppfylla även dessa mål.

Kunskap om populationerna kan bland annat användas till att styra förvaltningen så att stabila rovdjurspopulationer tillåts utan att detta i för stor grad påverkar möjligheten till jakt. Förvaltningen får inte heller resultera i så stora klövviltstammar att de orsakar oacceptabla skador på skog och jordbruksmark. Avsikten är att samordna rovdjurs- och klövviltförvaltningen i den mån det är möjligt och att det på Länsstyrelsen finns kompetens som har överblick över hela detta system så att en effektiv och framgångsrik förvaltning uppnås.

När och om rovdjurspopulationerna når sådana nivåer att licensjakt kan tillåtas kan också ny kunskap om förändringar i populationernas kön- och åldersstruktur styra vilka individer som bör jagas för att på bästa sätt förvalta populationen.

Adaptiv förvaltning förutsätter kunskap om både de stora rovdjuren och deras bytesdjur. Vad gäller de primära bytena för rovdjuren i Örebro län (älg och rådjur), så är kunskapen om älgstammen i länet god. Kunskapen om rådjursstammen är sämre och bör förbättras för att öka möjligheterna för en framgångsrik förvaltning av både rovdjur och bytesdjur. Detta kan till exempel ske genom inventering och förbättrad avskjutningsstatistik.

Skadeförebyggande åtgärder

För att minimera risken för skador orsakade av rovdjur ska i första hand skadeförebyggande åtgärder vidtas.

Uppdaterad och ingående information om förebyggande åtgärder kan fås från Viltskadecenter eller Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen kan ge ekonomiskt bidrag till skadeförebyggande åtgärder, vanligtvis i form av rovdjursavvisande stängsel. Stöd ges i första hand till näringsidkare men kan under särskilda förutsättningar även ges till andra tamdjursägare. I samband med stöd ges också rådgivning så att de förebyggande åtgärderna utformas på bästa sätt.

Akuta åtgärder vid rovdjursangrepp

Beredskap vid rovdjursangrepp

Länsstyrelsen har beredskap för rovdjursangrepp. Vid akuta händelser där rovdjur är inblandade, till exempel rovdjursangrepp, närgångna rovdjur, eller anmälan av avlivat rovdjur, kontaktas Länsstyrelsen via rovdjurstelefonen (010-224 8640). Anmälan utanför kontorstid vidarekopplas till Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap (TIB) som finns tillgänglig dygnet runt. Denne tar emot anmälan och kontaktar den fältpersonal som har beredskap och som därefter tar över ärendet.

Akutinsatser

Vid rovdjursangrepp besiktas uppkomna skador av Länsstyrelsens fältpersonal som även kan ge rådgivning och hjälp med insatser för att minska risken för upprepade angrepp. Fältpersonalen samarbetar med en så kallad akutgrupp som kan rycka ut med kort varsel för att hjälpa till för att förhindra upprepade angrepp. Akutgrupperna består av personer med erfarenheter och lokala kontaktnät som gör dem särskilt lämpade. De har genom Länsstyrelsens försorg fått utbildning i akuta förebyggande åtgärder.

Hantering av närgångna rovdjur

Den viktigaste faktorn för att undvika att rovdjur söker sig till bebyggelse är att se till att ingen lättåtkomlig föda finns tillgänglig. Detta gäller även i naturen, då djur som matas eller finner föda i närheten av människor snabbt kan förlora sin skygghet och söka sig till människor.

Uppträder djuren ändå i närheten av bebyggelse eller närgånget i naturen kan olika skrämsemetoder användas. Beslut om skrämme av närgångna djur går under jaktlagstiftningen och fattas av Polismyndigheten. Markägaren kan också ge tillåtelse till skrämmeåtgärder. Då beslut om skrämme har fattats kan Länsstyrelsen bistå med skrämmeinsatser i form av till exempel knallskott eller hundar.

Det bör dock påpekas att Viltskadecenter bedömer att skrämme är ett kortsiktigt alternativ som endast användas i väntan på uppförande av förebyggande åtgärder.

Användning av hundar

Användning av hund kan vara mycket värdefullt och ibland helt avgörande i samband med skadeförebyggande åtgärder och andra arbetsuppgifter inom rovdjursförvaltningen. Länsstyrelsen har tillgång till hundekipage som är tränade och godkända för bland annat besiktning av skador vid rovdjursangrepp, kadaversök och närgångna rovdjur.

Information och kommunikation

Förekomsten av rovdjur väcker ofta starka känslor och behovet av information är stort. Aktuell och saklig information ska ges fortlöpande på regional och lokal nivå och innefatta informationsblad, samt riktad information till skolor, tamdjursägare, jägare och övrig allmänhet. Även informationsmöten i de områden som är närmast berörda av rovdjurens etablering ska genomföras. De flesta människor är intresserade, nyfikna, och vetgiriga, men också oroliga eller rädda för närvaron av stora rovdjur. Information måste därför vara tillförlitlig, uppdaterad och lättillgänglig.

För att säkerställa att behov av information och kommunikation uppfylls bör Länsstyrelsen utforma en kommunikationsplan för rovdjursfrågorna. Syftet är att klargöra Länsstyrelsens ansvar samt identifiera målgrupper och deras behov av kommunikation och information inom rovdjursförvaltningen. Planen ska följas upp, utvärderas och revideras löpande.

Länsstyrelsen ska också lyssna på olika aktörers åsikter och förslag när det gäller förvaltning av rovdjuren. Länsstyrelsens fältpersonal är mycket viktig i detta arbete. De kan samla in och sprida information i länet i samband med besök hos djurägare och vid möten med markägare, jägare och övrig allmänhet.

De har även en viktig roll i att bygga upp företroende för Länsstyrelsens rovdjursförvaltning.

Viltförvaltningsdelegationens ledamöter har ett ansvar att förmedla saklig information genom sina roller som företrädare för myndigheter, näringar och olika intresseorganisationer. Det är därför också viktigt att alla förvaltningsbeslut rörande rovdjur som fattas av Länsstyrelsen och andra förvaltande myndigheter når delegationens medlemmar. Även Viltskadecenter och Rovdjurscentret De5Stora i Järvsö är viktiga aktörer i arbetet med att sprida information om rovdjur i länet.

Skydds jakt

Som ett sista alternativ för att minimera risk för skador från rovdjur finns möjligheten till skydds jakt, vilket innebär att man avlivar enskilda individer som ställer till skador som inte kan förbyggas eller åtgärdas på annat sätt.

Länsstyrelserna kan besluta om skydds jakt för samtliga rovdjursarter efter delegering från Naturvårdsverket.

Skydds jakt kan tillåtas på till exempel enskilda individer som har specialiserat sig på att ta tamdjur, eller om de regelbundet uppträder närgånget mot människor. Möjligheterna till skydds jakt är dock hårt begränsade av lagen och får bara göras under särskilda omständigheter. Innan skydds jakt beviljas ska det finnas risk för allvarlig skada eller förvärrande av allvarlig skada. Skydds jakt får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Dessutom får det inte finnas någon annan lämplig lösning än skydds jakt.

Möjligheten till skydds jakt påverkas enligt Naturvårdsverkets riktlinjer av artens bevarandestatus. Beskrivning av vad som gäller vid skydds jakt finns i Naturvårdsverkets skrift ”Riktlinjer för beslut om skydds jakt”.

Skydds jakt enligt 28 § jaktförordningen

Även en enskild person kan enligt 28 § jaktförordningen vid akuta situationer avliva rovdjur om man bedömer att det krävs för att skydda egna eller andras tamdjur. Rovdjuret får dock bara dödas om angrepp inte kan förhindras genom skrämsel eller annan lämplig metod. Sådana händelser ska anmälas till Länsstyrelsen genom Länsstyrelsens rovdjurstelefon (010-224 8640).

Övergripande riktlinjer för skydds jakt efter rovdjur

Handläggningstiden för beslut om skydds jakt bör vara så kort som möjligt för att underlätta genomförandet och säkerställa att skadegörande individ/individer avlivas.

Avlivning enligt 9 § jaktlagen

Om ett vilt djur orsakar avsevärd skada eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet, får Polismyndigheten låta avliva djuret, om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning (9 § jaktlagen).

Populationsreglerande jakt

Populationsreglerande jakt på rovdjur kan tillåtas i form av licensjakt. Licensjakt kan användas för att uppnå olika förvaltningsmål, främst för att minska tätheten av rovdjur i ett område, eller för att hålla stammen på en konstant nivå. Detta gäller dock bara under förutsättning att beslutade miniminivåer och/eller förvaltningsmål är uppnådda. Då ett rovdjursförvaltningsområde har uppnått miniminivån för en art, kan Naturvårdsverket delegera beslut om licensjakt till samtliga Länsstyrelser inom förvaltningsområdet.

Enligt 23 § jaktförordningen är förutsättningen för att licensjakt efter björn, varg, järv och lo ska kunna tillåtas att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning, samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Hur jakten utformas och vilka djur som skjuts har stor påverkan på rovdjursstammarna. Licensjakt efter stora rovdjur är en lämplig åtgärd för att reglera tillväxt eller populationsstorlek hos enskilda arter. Hos björn, lo och järv påverkas även populationstätheten av jakt, medan förhållandet hos revirlevande arter som varg är mer komplicerat.

I förvaltningen genom jakt bör man också ta hänsyn till det totala predationstrycket (den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur) och samspel mellan rovdjursarter.

En detaljstyrd licensjakt som inriktar sig på specifika åldersgrupper eller kön är ett bra förvaltningsinstrument, men svårt att genomföra praktiskt eftersom det under jakt kan vara svårt att köns- och åldersbestämma individer.

Förebyggande av illegal jakt

Illegal jakt på rovdjur kan ha flera orsaker som till exempel rädsla för rovdjur, angrepp på tamdjur, konkurrens om jaktbart viltet, frustration över att inte kunna påverka sin situation, samt missnöje med rovdjurspolitiken och förvaltande myndigheter. Information och kommunikation anses vara ett viktigt redskap i arbetet med att minska illegal jakt.

Illegal jakt är ett grovt jaktbrott och det polisiära arbetet med att stoppa denna verksamhet måste fortgå. Länsstyrelser ska vara Polismyndigheten behjälplig i detta arbete, främst genom observationer av Länsstyrelsens fältpersonal.

Tillsyn för att förebygga illegal jakt är i första hand händelsestyrd och föranleds av anmälan från allmänheten, kommun, näringsliv eller liknande.

Förebyggande och främjande tillsyn görs också av Länsstyrelsens personal i samband med arbete i fält till exempel vid inventering och besiktning.

Kunskapsuppbyggnad/forskning

Länsstyrelsen ska hålla sig informerad om statusen inom de forskningsprojekt som pågår om stora rovdjur, och ska i förvaltningsarbetet ta hänsyn till resultaten. Länsstyrelsen deltar i utvärderingar av inventeringsmetodik, besiktningsmetodik och förebyggande åtgärder, och bidrar med sina erfarenheter genom remisser av olika utredningar och förslag.

Länsstyrelsen får även lämna bidrag till projekt för utveckling av medel eller metoder avsedda att minska eller eliminera viltskador. Projekten bör ha varit föremål för vetenskaplig eller motsvarande granskning.

Åtgärder för förbättring av genetisk status

Att rovdjurstammarna ska vara långsiktigt livskraftiga innebär att de dels ska finnas i tillräcklig storlek, men också att de ska ha tillräckligt stor genetisk variation för att inte riskera att dö ut till följd av till exempel stora sjukdomsutbrott. Särskilt viktigt är den genetiska variationen för populationer med litet antal. Den svenska vargstammen härstammar i nuläget från endast fem individer och hotas på lång sikt av inavel. För att uppnå målet om en vargstam med god genetisk status är det därför nödvändigt att nya gener tillförs vargstammen genom naturlig invandring eller aktiva åtgärder.

Naturvårdsverket och Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder för att förstärka den svenska vargstammen genetiskt. Målsättningen är att vargstammen på lång sikt i första hand förstärks genom spontan invandring. På kort sikt planeras däremot aktiva förvaltningsåtgärder, som till exempel flytt av invandrade vargar. Beslut om flytt och utsättning av varg beslutas av Naturvårdsverket. Länsstyrelsens roll är att vid behov bistå i detta arbete. Hittills har man genomfört en lyckad åtgärd i form av flytt av ett invandrat vargpar från Norrbotten till Tivedens Nationalpark 2013.

Finansiering av förvaltningen

Rovdjursförvaltningen finansieras med medel från Naturvårdsverket, Jordbruksverkets Landsbygdsprogram, samt Länsstyrelsens förvaltningsanslag.

Kostnaden för rovdjursförvaltning är en politisk avvägning av hur stort ansvar staten ska ta för att förebygga konflikter mellan rovdjur och människa. Det beror också på hur detaljerad rovdjursinventeringen behöver vara, och vilka andra förvaltningsåtgärder som krävs för att nå rovdjurspolitikens mål. Det stora intresset för rovdjursförvaltningen ställer också stora krav på resurser till information och forskning.

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län
Stortorget 22, 701 86 Örebro
010-224 80 00
orebro@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/orebro